Despite my points of criticism, I am delighted that this handbook has been published. Having a handbook raises the status of Romani linguistics as a discipline and increases its visibility in academia and wider society. The handbook covers all the key topics treated within Romani linguistics during the past decades and historically. Without any doubt, it will be an invaluable source for anyone interested in Romani and the research into it. This book is a must for every university student of Romani linguistics.

Kimmo Granqvist

Kristin Wagrell. 2020. *“Chorus of the Saved”: Constructing the Holocaust Survivor in Swedish Public Discourse, 1943-1966*. Linköping University, Institutionen för kultur och samhälle. 391 ss.

Kristin Wagrell har författat avhandlingen ”Chorus of the Saved”: Constructing the Holocaust Survivor in Swedish Public Discourse, 1943–1966 vid institutionen för Tema Kultur och Samhälle vid Linköpings Universitet. Hennes syfte är att påvisa hur Förintelseöverlevaren som diskursiv konstruktion har utformats i den svenska offentliga debatten under 1940-, 50- och 60-talet. Wagrell har fokuserat på både nyhetsrapportering och kulturkritik och materialet inkluderar bland annat nyhetsartiklar, radioprogram, film och recensioner. Wagrell menar att journalisters och kulturkritikers föreställningar om överlevaren har påverkat dennes möjligheter att agera och uttrycka sig som den önskar i den svenska offentliga diskursen. Överlevaren som komplex individ med individuella erfarenheter har, enligt Wagrell, inte lyfts fram och diskuterats i svensk press. I stället har överlevare framställts som en homogen kollektiv grupp och Wagrells analyser visar att olika tidsperioder har karaktäriserats av skilda ideal gällande hur en överlevare beskrivs i förhållande till sina erfarenheter av Förintelsen. Hon konkluderar därtill att genusföreställningar har varit ständigt närvarande i den svenska offentliga debatten. Dessa påverkar både yttre föreställningar om överlevaren samt dennes egna möjligheter att påverka diskursen. Avhandlingens fokus är främst på judiska Förintelseöverlevare, även om andra grupper av överlevande diskuteras inledningsvis.

Avhandlingen består av sju kapitel, inklusive en introduktion och ett avslutande sammanfattande kapitel. Trots att undersökningsperioden omfattar 1940- till 1960-talet handlar avhandlingens första undersökande kapitel om 1990-talet och Forum för Levande Historias regeringsuppdrag att skapa ett minnesarkiv. Här beskriver Wagrell hur ett minnesarkiv skulle utformas och att detta föranledde en diskussion bland de ansvariga kring huruvida vittnesmål från Förintelseöverlevare skulle samlas in. Syftet med kapitlet är, enligt Wagrell, att utifrån ett längre tidsperspektiv visa hur bilden av överlevaren har formats och disciplinerats av omgivningens förväntningar om hur Förintelseöverlevare som kollektiv grupp bör bete sig och vara. Två av avhandlingens kapitel handlar om representativa Förintelsevittnen under två olika tidsperioder: Anne Frank

(1950-tal) och Nelly Sachs (1960-tal). Här vill Wagrell visa hur ideal har skapats om Förintelseöverlevaren av kulturkritiker i Sverige under 1950- och 1960-talet. De två resterande kapitlen fokuserar på så kallade "kritiska tidpunkter" i svensk Förintelseforskning. Ett av dem behandlar konstruktionen av överlevaren under perioden 1943-1945 och diskuterar bland annat hur svensk press rapporterade om de danska judar som flydde till Sverige 1943 och om Bel-senrättegången 1945. Wagrell undersöker i detta kapitel hur dessa händelser påverkade konstruktionen av överlevaren i svensk diskurs. Det andra kapitlet behandlar samma tema men med fokus på Förintelserättegångar på 1960-talet (Eichmannrättegången och Frankfurträttegången) och deras påverkan på konstruktionen av överlevaren i svensk diskurs.

Wagrells avhandling vittnar om analytisk skärpa och hon har ett reflekterande framställningssätt. Hennes resultat påvisar vikten av att ständigt ifrågasätta rådande historiografi, och att genusföreställningar aldrig kan förbises i forskning då dessa påverkar såväl människans tankesätt som uppfattning om världen omkring sig. Wagrell har valt att fokusera på hur Förintelseöverlevaren som konstruktion formades i svensk press. Samtidigt hade det varit önskvärt att frågan om varför den konstruerades som sådan hade problematiserats ytterligare, trots att Wagrell stundtals berör detta i sina analyser. Hennes slutsatser ger även anledning till vissa frågor. Hur skulle till exempel hennes resultat och den förklaringsmodell som hon har utvecklat påverkas av att inkludera ett alternativt källmaterial, till exempel mer sådant författat av judar i Sverige? I min mening skulle frånvaron av detta kunnat ha diskuterats vidare. Wagrell problematiserar i introduktionskapitlet visserligen svårigheten med att undersöka konstruktionen av överlevaren genom att studera svensk dagspress och kulturkritik då detta i sig självt kan leda till en kollektiverad förståelse av överlevare som grupp. Trots detta saknas, i min mening, en problematisering av överlevarens egna möjligheter att utforma diskursen om sig själva. Hur ville de uttrycka sig om deras erfarenheter och hur försökte de påverka diskursen och till vilken grad var detta möjligt? Även om detta delvis berörs av Wagrell så kunde det ha utvecklats ytterligare. Detta kan dock även ses som ett incitament för framtida forskning.

Sammanfattningsvis har Wagrell skrivit en angelägen och nyanserad avhandling som ger läsaren en god inblick i hur Förintelseöverlevaren som diskursiv konstruktion formades i svensk press och kulturkritik under den tidiga efterkrigstiden. Wagrell går även i polemik med mycket av den existerande Förintelseforskningen i Sverige och hennes reflektioner kring detta väcker frågor gällande hur forskning har bedrivits i Sverige om Förintelsen och andra världskriget. Av avhandlingen kan man utläsa att missuppfattningar och felaktiga generaliseringar inom detta forskningsfält kan få konsekvenser för framtida forskning och för till exempel utformandet av museiutställningar och dylikt. Om en kollektiv förståelse av överlevarna inte sätts i ett kritiskt tidsperspektiv blir således utformandet av diskursen och de slutsatser som kan dras alltför förenklade och till och med i viss mån i olika avseenden förmodligen felaktiga.

Julia Sahlström